

Lesták Tamás¹

Jomini irreguláris hadviselésre vonatkozó nézetei és ezek lenyomata napjaink aszimmetrikus konfliktusaiban

Jomini's Opinions on Irregular Warfare and the Effects of His Views on the Current Asymmetric Conflicts

Absztrakt

Az irreguláris, aszimmetrikus hadviselés egyik első, 19. századi teoretikusa Antoine-Henri Jomini volt. Jelen cikkben A hadművészet kézikönyve című művének irreguláris – a szerző szóhasználatában „nemzeti” – háborúkkal foglalkozó fejezeteit elemzem, részletesen ismertetve e típusú konfliktusok, Jomini által leírt jellemzőit. Ezek alapján vázlatosan érintem azokat a pontokat, amelyek napjaink aszimmetrikus, irreguláris hadviselésére is komoly hatással voltak, illetve amelyek Jomini nyomán továbbra is jelen vannak az ilyen típusú háborúk során.

Kulcsszavak: irreguláris, aszimmetrikus hadviselés, Jomini, nemzeti háború, teoretikus

Abstract

One of the first theorists on irregular warfare was Antoine-Henri Jomini, from the 19th century. In the current study I will analyse the articles about 'national war' (in his words) in his book titled The Art of War, and describe in detail the aspects of this type of conflict. Based on this I will outline those points which had an impact on current asymmetric, irregular warfare, too, and which are still with us during these wars.

Keywords: irregular warfare, asymmetric warfare, Jomini, national war, theorist

¹ Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola, doktorandusz – University of Public Service, Doctoral School of Military Sciences, PhD student, e-mail: lestak.tamas@oif.gov.hu, lestaktomi@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5919-9585>

1. Bevezetés

Tervezett doktori értekezésem témájának (A konvencionális hadviselés visszatérése a legfontosabb katonai nagyhatalmak védelempolitikai célkitűzései közé) vizsgálata során részletesen kívánok foglalkozni az úgynevezett aszimmetrikus, irreguláris hadviseléssel, annak jellemzőivel, az elmúlt évtizedek ilyen irányú, kiterjedt – elsősorban a nyugati haderőkben felhalmozódott – tapasztalataival. Ezen vizsgálat elvégzéséhez természetesen elengedhetetlenül szükséges a jelenség, illetve a folyamatok történelmi és elméleti hátterének ismerete, taglalása. Az aszimmetrikus hadviselés elméleti hátterének egyik legkorábbi, egyben – talán – legjelentősebb teoretikusa a 19. században élt és alkotott Antoine Henri Jomini. Több szempontból is úttörőnek számított, az első hadtudósok egyikének nevezhetjük, aki a hadművészet egészével átfogóan, rendszerezett módon kívánt foglalkozni. „A napóleoni hadművészet rendszerét tulajdonképpen Jomini alkotta meg, akit túlzás nélkül nevezhetünk a hadtudomány első modern elméleti stratégiájának.”² A hadművészet több területén szintén kiemelkedőnek és hosszú távon is meghatározónak számítanak gondolatai. „Speciális ötletei közül sok mára már csupán történelmi érdeklődésre tart számot [...] azonban a háború problémájának általános megközelítése [...] meglepően tartósnak bizonyult.”³ Legfontosabb művei közül több is érinti az irreguláris hadviselés témáját (például az 1806-ban megjelent *A forradalmi háborúk kritikai és katonai története* című; illetve az *Értekezés a magasabb taktikáról vagy beszámoló a hétéves háborúról* című műve 1805-ben), amelyeket saját, gyakorlati katonai tapasztalatai alapján (is) mutatott be. Jelen írásban Jomini ezirányú gondolatait kívánom röviden bemutatni, kitérve azokra a jellemzőkre, amelyek megítélésem szerint napjaink aszimmetrikus konfliktusaiban is jelen vannak, illetve meghatározó faktorokként szerepet játszanak e téren.

2. Jomini a nemzeti háborúról

A továbbiakban Jomini 1837–1838-ban elkészült⁴ *A hadművészet kézikönyve (Précis de l'art de la guerre)* című művét vizsgálva tárgyalom a fent jelzett kérdéseket. A műben a szerző több szempont alapján osztályozta korának fegyveres konfliktusait, és ezek közül jelentősnek tartja, így külön fejezetben (VIII. fejezet) taglalja az úgynevezett nemzeti felkelést vagy nemzeti háborút. Ez a hadviselési forma ekkor még nem a ma használatos elnevezéssel rendelkezett, elsősorban irreguláris, gerilla vagy nemzeti háborúként emlegették azon írók, akik foglalkoztak e kérdéssel.⁵ A nemzeti hadviselés elméletének megszületése egyértelműen a francia forradalmi, majd az ezt követő napóleoni háborúk korához köthető. Gerilla vagy nemzeti hadviselésen a kor teoretikusai azon népek küzdelmét értették, amelyek valamely hódító hatalommal

² Rázsó Gyula: Bevezetés. In Gottreich László et al. (szerk.): *A hadművészet középkori és újkori klasszikusai*. Budapest, Zrínyi Katonai, 1974. 90.

³ John Shy: Jomini. In Peter Paret (szerk.): *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age*. New York, Oxford University Press, 1986. 144.

⁴ Rázsó Gyula: Bevezetés. In Gottreich László et al. (szerk.): *A hadművészet középkori és újkori klasszikusai*. Budapest, Zrínyi Katonai, 1974. 286.

⁵ Jómagam a továbbiakban a korabeli, Jomini által is alkalmazott nemzeti háborúként hivatkozom rá.

szemben folytattak fegyveres harcot, és az esetek többségében – a kortársakat meglepő módon – mindezt sikerrel tették, rációval a „papírfórmára”.

Jomini művében több ilyen konfliktussal is (a napóleoni háborúk időszakában vívott vendée-i, tiroli, oroszországi, mindenekelött pedig a spanyolországi harcokkal) foglalkozik, és ezekből von le a gerilla-/nemzeti háború egészére vonatkozó következtetéseket. Fontos, alapvető ismérvként említi ezen típusú háborúk esetében, hogy a megtámadott ország és lakosság nagy része egységesen lép fel a támadóval szemben, és igyekszik azt minden lehetséges eszközzel és ponton támadni, zavarni. Érdekes, hogy Jomini kitér az ilyen típusú konfliktus erkölcsi, humánus oldalára is: „[E]gy nemzet spontán felkelésének pillanatát ritkán lehet megszemlélni és habár van benne valami fenséges és nemes, amely csodálatunkat kiválthatja, a következményei oly szörnyűek, hogy az emberiség érdekében reméljük, hogy soha nem kell megtapasztalnunk.”⁶ Kitér egy ilyen háború kitörésének lehetséges okaira is: a hazai kormányzat vagy uralkodó erőteljes ellenállása a hódítóval szemben; vallási különbözőségek; sajátos nemzeti intézmények és hagyományok fenntartása iránti igény. Fontos alapvetése, hogy „a nép a kormány szavára ragad fegyvert és urai állnak a mozgalom élére [...] a nemzeti háború így mindvégig az uralkodó osztály irányítása alatt marad, nem tör a meglévő hatalmi struktúrák átalakítására, csupán a hódítók kiűzését célozza, vagyis nem kell az 1789-es franciaországi események megismétlődésétől tartani”⁷.

Rendkívül fontos tényezőként említi a tengerpart, illetve a tengeri hadviselési képesség meglétét az ilyen államok tekintetében. Ez a tényező ugyanis megállapítása szerint – amely elsősorban a fő korabeli példa, Spanyolország nemzeti háborújának tapasztalatain alapszik – megsokszorozhatja az eredményes ellenállás lehetőségét: a saját tengeri haderő és kereskedelmi flotta az utánpótlást biztosíthatja hosszú időre, illetve amennyiben szövetséggel rendelkezik az ország (Spanyolország esetében ilyen szövetséges volt Nagy-Britannia), hosszú távon szinte elérhetetlenné teszi a hódító számára a végleges győzelmet.

Jomini művében többször is részletesen foglalkozik a földrajzi kérdésekkel, a hadviselés topográfiai meghatározottságával. A nemzeti háború kapcsán arra hoz gyakorlati példákat, hogy a nehéz terep (különösen a hegyvidék, illetve a kiterjedt erdőségek) milyen nagy mértékben tudnak hozzájárulni a sikeres védekezéshez. A hegyvidéki területen ellenálló lakosság hosszú ideig eredményes harcra példaként a svájci erők osztrákok elleni, a spanyolországi katalánok franciákkal szembeni, valamint az orosz csapatok elleni kaukázusi hegyi törzsek ellenállását hozza fel példának. A hosszabb ellenállási képesség mögött elsősorban az eltérő földrajzi viszonyokból következő különböző szokásokat és a lakosság nagyobb természetes ellenálló képességét említi. „A nehézségek különösen nagyok akkor, amikor a népet egy jelentős fegyelmezett csapat-mag támogatja. A hódítónak csak egy hadserege van: ellenfelének van egy hadserege és egy olyan nép, amely teljes egészében vagy részben felfegyverzett és szinte mindenből képes ellenálló tevékenységet kifejtetni.”⁸ E mondat tökéletesen érzékelteti szinte valamennyi korszak irreguláris, gerilla- vagy aszimmetrikus háborújának

⁶ Antoine-Henri de Jomini: *The Art of War*. Elektronikus kiadvány, 2004. 16.

⁷ Forgács Balázs: Antoine Henri Jomini és a nemzeti háború. In Koller Boglárka – Marsai Viktor (szerk.): *Magyarország Európában, Európa a világban*. Budapest, Dialóg Campus, 2016. 35–43.

⁸ Jomini (2004) i. m. 17.

egyik legfontosabb tételét, miszerint egy alapvetően ellenálló lakosság egy – még ha kis méretű is, de – jól működő reguláris erővel kiegészülve mennyire hatékony ellenállást képes kifejteni. A helyi lakosság ellenállásának sikere egészen egyszerű, praktikus tényezőkben ölt testet úgy, mint a közvetlen környezet tökéletes ismerete, informális hálózatok segítségnyújtási képessége, műveleti gyorsaság stb. Emellett az ellenálló nemzet parancsnokai is folyamatosan előnyben vannak ellenfeleikkel szemben: a lakosság segítségével jóval gyorsabban tudomást szereznek annak csapattalmozgásairól, a domborzattól és az ország méretétől függően pedig sokáig el tudják kerülni a közvetlen összecsapást, valamint képesek folyamatosan zavarni az ellenfél kommunikációt, utánpótlási csatornáit.

Megítélésem szerint, Jomini amiatt is rendkívül hiteles fenti nézeteinek bemutatása kapcsán, mivel – maga is terepen tevékenykedő katonáember lévén – saját tapasztalataival tudta alátámasztani azokat, ez esetben nevezetesen Napóleon 1807-ben megkezdett spanyolországi hadjáratában történő részvétele révén. „Tudjuk, hogy Jomini személyes tapasztalatai az irreguláris hadviseléssel kapcsolatban jelentősek voltak, különösen ha Clausewitz hasonló tapasztalataihoz viszonyítjuk azokat. Jomini világosan látta a gerillák, partizánok és terroristák Napóleon megszálló hadseregére gyakorolt súlyos hatását. Így nyilvánvaló okokból Jomini megfelelő körültekintéssel kezelte az irreguláris hadviselés kérdését.”⁹ Az ellenséges háterszág mélységében folytatott műveletek veszélyeire és a lakosság szerepvállalására több példát is hoz. Például amikor Ney marsall – aki Jomini számára nem pusztán tisztársként, hanem egyfajta mentorként is szolgált katonai karrierje első, francia szakaszában – Corunnánál felváltotta Soult erőit, a szerző egy tüzérségi utánpótlási oszlopot vezetett Betanzos és Corunna között. Spanyol reguláris erők nem tartózkodtak a közelben, mégis az egyik reggelre egy teljes század eltűnt az összes emberrel és felszereléssel együtt, egy túlélőt kivéve. A túlélő beszámolt róla, hogy társait a helyi lakosság papok által vezetett erői támadták meg és hurcolták el. Ezzel az epizóddal is az ellenfél helyismeretének és információelőnyének fontosságára hívja fel a figyelmet. Kiemeli, hogy a francia erők jelentős mennyiségű pénzzel sem tudtak pontos információkat szerezni, amely segíthette volna őket ilyen helyzetekben. „Mexikó összes aranyán sem lehetett volna megbízható információkat szerezni a franciáknak.”¹⁰

A szerző részletesen taglalja a kihívásokat, amelyek a hódító hadsereget érik egy ilyen jellegű konfliktusban, mindennek ellenére megpróbál egy receptet adni a hasonló helyzetbe kerülő parancsnokok számára. Kulcsfontosságú, hogy arányos méretű csapatokat vonultassunk fel az az egyes ellenállási csoportok ellen, azok méretétől és a fenyegetés mértékétől függően; minden lehetséges eszközzel és szinten szükséges hatni a civil lakosság közhangulatára (megnyugtató, segítséget nyújtani és mindenekelőtt igazságosan cselekedni a lakossággal szemben).

Jomini érdekes felvetése, hogy ezen típusú harcok súlyos áldozatait és a győzelem rendkívül nehéz elérése azt okozhatják, hogy ritkábbá válnak, sőt – egyes kortársai szerint – el is tűnhetnek az ilyen hódító háborúk. Véleménye szerint ez nem fog megtörténni, ugyanakkor valóban a legjobb megoldás: lehetőség szerint elkerülni

⁹ Donald W. Hamilton: *The Art of Insurgency. American Military Policy and the Failure of Strategy in Southeast Asia*. London, Praeger Publishers, 1998. 2–3.

¹⁰ Jomini (2004) i. m. 17.

az ilyen háborúkat, hiszen a legtöbb esetben katonai kudarchoz, elhúzódó megszálláshoz és óriási veszteségekhez fog vezetni mind a hódító, mind a védekező oldalán. Amennyiben mégis sor kerül ilyen háborúra, Jomini egy érdekes vegyes rendszert javasol, egyfajta népfelkelést, nemzeti gárdát, amely egy erős reguláris erőt egészít ki, támogatja azt a harcok során. Összegzésként azonban Jomini azt vallja, hogy sokkal inkább „kedveli” a hagyományos, világos szabályok mentén, reguláris szereplők között vívott ütközeteket, mint az ilyen népfelkelés jellegű háborúkat, elsősorban az utóbbiak rendkívül magas anyagi és humán veszteségei okán.

A *hadművészet kézikönyve (The Art of War)* című mű a nemzeti háborúnak dedikált fejezete mellett további szerkezeti egységeiben is tartalmaz információkat az ilyen típusú harcokról. Az alábbiakban ezeket foglalom össze.

A műveletek rendszerét bemutató XVI. fejezetben Jomini foglalkozik az ilyen jellegű katonai inváziók jó és rossz jellemzőivel. A meghódított ország természeti erősségei (folyók, hegyek, erdőségek) és mesterséges képződményei (erődítmények, ipari létesítmények) mind a védők számára jelenthetnek előnyt, emellett a tapasztalatok szerint a védekező ország állami intézményei szintén (legalábbis kezdetben, amíg a támadó esetlegesen nem váltja fel azokat saját szervezetekkel és tisztségviselőkkel) a támadó szándékai ellen dolgoznak. Az egész folyamatban kulcsfontossággal bír az időtényező: egy bizonyos ponton túl a támadó felemészti erőforrásait, és nem tud vagy kíván továbbiakat felhasználni, vagyis a konfliktus gyors lezárására törekszik, ez pedig szintén a védekező, ellenálló félnek kedvez.

A stratégiai frontokról (arcvonalokról) szóló részben (XX. fejezet), amely a támadó seregek által az ellenfél felé elfoglalt arcvonalszakaszokról szól, a szerző szintén megemlíti, hogy az általa felvázolt szabályszerűségek a reguláris hadviselésre alkalmazhatóak maradéktalanul, mivel egy nemzeti háborúban szinte az ország teljes területe hadszíntérré válhat, lehetetlenné téve ilyen stratégiai arcvonalszakaszok kijelölését és hatékony védelmezését csakúgy, mint az erők koncentrálását.

A XXV. fejezetet az ellátási raktáraknak és ezek harcokra kifejtett hatásának szenteli. Jomini kiemeli, hogy természetlen vagy ritkán lakott területeken nem lehetséges túl messzire eltávolodni a hadtápellátó raktártól, így ez alapvetően korlátozza a műveleti mozgékonyaságot. A nemzeti háborúk esetén pedig még nehezebb az utánpótlás biztosítása: „[A] nemzeti háborúban, ahol a lakosság mindent elpusztít, ami az útjába kerül, mint ahogy ez volt a helyzet Spanyolországban, Portugáliában, Oroszországban és Törökországban, szinte lehetetlen előrenyomulni ellátási hadoszlopok és a frontvonalak közelében lévő, biztos ellátóbázisok nélkül. Ilyen körülmények között egy inváziós háború nagyon nehezzé, ha nem egyenesen lehetetlenné válik.”¹¹ E fejezetben szintén megerősíti a korábban már említett tengeri ellátás és támogatás fontosságát, amely különösen nemzeti háborúk esetén segítheti hatékonyan a védekező felet.

A hegyvidéki hadviselés sajátosságaival foglalkozó fejezetben (XXVIII.) a szerző részletesen taglalja a hegyek közvetlen és közvetett hatásait az ilyen területen harcoló erőkre. Kijelenti, hogy minden bizonnyal e terület nehezíti meg leginkább a hadviselő felek tevékenységét és a védőknek kedveznek ezek a jellemzők. „Egy ilyen országban egy jelentős hadsereg is csak kis számú völgyön keresztül manőverezhet,

¹¹ Jomini (2004) i. m. 89.

ahol az ellenség ellenőrző állomásokat létesíthet, amelyekkel elég ideig hátráltathatja a sereget ahhoz, hogy teljes célját megakadályozza."¹² Általánosságban is kulcsfontosságú a hegyek közötti átjárók, völgyek, átkelési pontok ellenőrzésének kérdése, amely kiegyenlíti az egyébként esetlegesen meglévő nagyságrendi, fegyverzetbeli különbségeket a seregek között. A hódító szempontjából egy döntő, nyílt területen megvívott ütközet hozhat áttörést az ilyen jellegű adottságokkal rendelkező országokban. Érdekes, hogy Jomini foglalkozik a kortárs Clausewitz hegyvidéki hadviselésre vonatkozó nézeteivel is. Eszerint a mozgás, a manőverezés a legnehezebb feladat a sereg előtt, ezért lehetőleg kerülnie is kell ezt a védekező félnek, mivel a túlzott manőverezéssel elveszítené a helyi, kulcsfontosságú pontok védelméből származó helyzeti előnyét. A manőverezés teljes hiánya azonban a harcok hosszú távú céljának elérését teszi szinte lehetetlenné.

Jomini kiemeli, hogy a hegyvidékes területen fekvő államok lehetőségei kifejezetten kedvezőek nemzeti háború esetén, mivel a teljes lakosság felléphet a hódító sereg ellen. Ugyanakkor a szerző megerősíti korábban már kifejtett tételét, miszerint a védekező lakosság e küzdelmében csak akkor lehet sikeres, ha fegyelmezett marad, és egy reguláris haderő is segíti, irányítja a tevékenységét. E nélkül végső soron bukásra van ítélve.

A hadseregeket ért meglepetésekről szóló XXXIV. fejezetben röviden említést tesz az orosz és török könnyűlovasság e téren mutatott érdemeiről, amellyel egy nemzeti háborúban is eredményesen és sikerrel zavarhatják az ellenséget, sőt jelentős veszteségeket is okozhatnak annak.

A visszavonulás bonyolult és kulcsfontosságú műveletének részleteit tartalmazó fejezetben (XXXVIII.) Jomini ismételten említést tesz Spanyolországról mint olyan országról, amely természeti jellemzőinél fogva rendkívül alkalmas a hatékony és az ellenséget késleltető rendezett visszavonulási műveletek végrehajtására.

A XXXIX. fejezetben a téli elszállásolás korábbi és Jomini korában érvényes szabályairól, illetve a bekövetkezett változásokról értekeznek. Kiemeli, hogy amennyiben a téli elszállásolás egy olyan ellenféllel szemben történik, amely nagy létszámú erőket – legyenek azok reguláris vagy irreguláris, felkelő nemzeti erők – képes hadrendben tartani a téli hónapok során is, az rendkívüli veszélyt jelenthet a saját haderőre nézve, tekintettel a reguláris erők téli szállásolásának jellemzőire, a csapatok ilyenkor tapasztalható sérülékenységére.

A nemzeti háború egyik sajátosságának tekinthető ellenálló, partizán- – jellemzően könnyűlovassági – alakulatok által szerzett felderítési információk kapcsán (XLII. fejezet) Jomini kettős álláspontra helyezkedik. Bár fontosnak tartja az ellenséges csapatmozgásokról szerzett friss információikat, azonban ezeknek a megfelelő időben és pontossággal történő eljuttatása a harctéri parancsnokokhoz, valamint azok hatékony felhasználása sokszor komoly akadályokba ütközik.

A mű – és egyben a korszak hadművészetének – két legfontosabb elemével, a gyalogság és a lovasság harcával foglalkozó fejezetek közül a lovassági harcmódot tárgyaló XLV. fejezet részletesen taglalja e fegyvernem jellegzetességeit. Természetesen itt mutatja be az irreguláris lovasságot is, mint amely a nemzeti háború és a partizán-,

¹² Jomini (2004) i. m. 101.

ellenálló műveletek egyik hatékony eszközeként szolgálhat. Jomini az 1810-es évek hadműveleteiből azt a következtetést vonja le, hogy az irreguláris lovasság hatékonyabb lehet a reguláris erők elleni gyors hadmozdulatokban, amellyel eredményesen és ismétlődően zavarhatja azt. A gyorsaság, mozgékonyaság alapvető jellemzője a könnyűlovasságnak, amely egyes országokban tökélyre fejlesztette ezt a módszert (például a magyar huszárok, az orosz kozákok). Ugyanakkor, teljes hadjáratokat eldöntő csatákban véleménye szerint nem képesek olyan teljesítményre, amellyel véglegesen legyőzhetik az ellenfelet. „A tapasztalatok azt mutatják, hogy az irreguláris rohamok részleges rajtaütések során a legjobb lovasságot is legyűrhetik, azonban azt is demonstrálták, hogy nem lehet rájuk alapozni a sikert olyan reguláris csatákban, amelyeken a háború egészének sorsa múlhat.”¹³ Fentiekből pedig egyenesen következik, hogy a kétféle lovasság eltérő típusú fegyverzettel is rendelkezik, sőt egyenesen kívánatos, hogy a saját harcmódorához illeszkedő fegyverekkel tudjon tevékenykedni.

3. A Jomini-féle nemzeti háborúnak az aszimmetrikus hadviselésben továbbélő elemei napjainkban

A Jomini által már műve elején jelzett erkölcsi dilemma – tudniillik, hogy az ilyen jellegű nemzeti háborúk általában rendkívüli pusztítással járnak, elsősorban a lakosság nagy részének bevonódása következtében – eltérő formában, de napjaink aszimmetrikus, gerillatípusú háborúiban is jelentkeznek. Jomini, az általa képviselt történelmi korszakból és saját személyiségéből következően is idegenkedett az ilyen mértékű pusztítástól: „Jomini bizonyosan, mint 18. századi és humanista ember, idegenkedett a teljes, kiirtással felérő háború barbarizmusától.”¹⁴ Korunk ilyen jellegű konfliktusaiban egyrészt a hódító haderő által elszenvedett veszteségek nagyságrendje (bár napjainkban arányaiban egyre kisebb számú veszteség jellemző, azonban ez is mind nagyobb negatív hazai visszhangot vált ki), másrészt a terület civil lakosságának nélkülözése, a konfliktus elhúzódó jellege okoz erkölcsi dilemmákat a részt vevő, elsősorban nyugati haderőkön belül.

Emellett a hadviselés földrajzi meghatározottsága is olyan tényező, amely változatlan jelentőséggel bír, dacára az új haditechnikai megoldások alkalmazásának. A nehéz terepen vívott harc napjaink és a közelmúlt aszimmetrikus jellegű konfliktusaiban is komoly szerepet játszott, elég csak például az afganisztáni hadszíntérre gondolnunk. Itt mind a hegyvidéki terep, mind az általános infrastruktúra hiánya komoly kihívások elé állították korábban a szovjet, majd az amerikai vezetésű koalíciót, plusz forrásokat volt szükséges fordítani az egészen alapvető tevékenységek végrehajtására is (például a légi és szárazföldi szállítás nehézségei, az utánpótlás folyamatosságának biztosítása), továbbá a hadműveletek terén is korlátozó tényezőt jelentett a terep (például konvojok kíséréte, nagyobb helyismerettel rendelkező felkelők elleni harc, ellenség felkutatásának nehézségei, IED – rögtönzött robbanóeszközök könnyebb elrejtetősége stb.). Szintén hasonlósággént azonosítható a Jomini-féle nemzeti háború és napjaink aszimmetrikus

¹³ Jomini (2004) i. m. 198.

¹⁴ Herman Hattaway – Archer Jones: *How the North Won. A Military History of the Civil War*. Chicago, University of Illinois Press, 1991. 23.

háborúi között – bizonyos esetekben – az az alaptétel, miszerint a lakosság széles körű fellépése a hódítóval szemben egy elkötelezett és fegyelmezett reguláris csapatmaggal együtt komoly sikereket érhet el.

Jomininek a civil lakosság megnyerésére vonatkozó meglátásai, tanácsai különösen élénken köszönnek vissza a 20. és a 21. század több aszimmetrikus jellegű összecsapásából, legyen szó a vietnámi háborúról, Afganisztánról vagy éppen Irakról. A lakossággal szembeni általános attitűd fontossága, a civilek megnyerése kulcsfontosságúvá vált e konfliktusokban. E célból számos katonai és vegyes, civil-katonai program futott ezen országokban, kifejezetten a lakossági támogatás és a külső haderő megítélésének javítása céljából (többnyire vegyes eredményekkel). Tehát a Jomini által leírt gondolat rendkívül tartósnak bizonyult e téren.

A 19. századi teoretikus azon megállapítása, miszerint a nemzeti háborúk során kulcsfontossággal bír az időtényező, teljes mértékben megőrizte aktualitását napjaink aszimmetrikus háborúiban is. Az idő szinte minden esetben a védőknek kedvez, az elhúzódó konfliktus mind anyagi, erkölcsi, mind katonai értelemben felemésztheti a támadó felet, erre az utóbbi évtizedekben több példát is láthattunk. Szintén ma is élő alapigazság, hogy ilyen esetben az ország majdnem teljes területe hadszínterré válhat, megnehezítve ezzel a hatékony erő- és csapat-összpontosítást a hódító részéről, hiszen ekkora területet szinte egyetlen haderő sem képes hatékonyan ellenőrizni.

Jomini hadtápra és utánpótlásra vonatkozó nézetei napjainkra inkább már csak széles értelemben véve maradtak aktuálisak, a modern utánpótlási rendszerek már rendkívül hatékonyan tudnak megbirkózni igen szélsőséges esetekkel is (lásd például az afganisztáni csapatok ellátását biztosító rendkívül bonyolult és komplex légi szállítási útvonalat), igaz, hatalmas anyagi ráfordítással.

4. Összegzés

Összességében megállapítható, hogy Jomini nemzeti háborúra vonatkozó nézetei közül meglepően sok érvényes részben vagy egészben még ma is, ami az aszimmetrikus hadviselést illeti. Természetesen számos elem mára már meghaladottá vált, azonban az ilyen jellegű konfliktusok alaptermészetére vonatkozó megállapításai többé-kevésbé változatlanok, és ez igen figyelemre méltó, tekintve az eltelt idő nagyságát. Jomini tanulmányozása így manapság sem hiábavaló tevékenység a hadművészettel foglalkozó elméleti és gyakorlati szakemberek számára.

Felhasznált irodalom

Forgács Balázs: Antoine Henri Jomini és a nemzeti háború. In Koller Boglárka – Marsai Viktor (szerk.): *Magyarország Európában, Európa a világban: Tanulmánykötet Gazdag Ferenc 70. születésnapjára*. Budapest, Dialóg Campus, 2016. 35–43.

Hamilton, Donald W.: *The Art of Insurgency. American Military Policy and the Failure of Strategy in Southeast Asia*. London, Praeger Publishers, 1998.

- Hattaway, Herman – Archer Jones: *How the North Won. A Military History of the Civil War*. Chicago, University of Illinois Press, 1991.
- Jomini, Antoine-Henri de: *The Art of War*. Elektronikus kiadvány, 2004. Elérhető: www.legacybookspress.com/Books/Jomini.pdf (A letöltés dátuma: 2019. 05. 19.)
- Rázsó Gyula: Bevezetés. In Gottreich László et al. (szerk.): *A hadművészet középkori és újkori klasszikusai*. Budapest, Zrínyi Katonai, 1974.
- Shy, John: Jomini. In Peter Paret (szerk.): *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age*. New York, Oxford University Press, 1986. 143–185. DOI: <https://doi.org/10.1515/9781400835461-008>